

maar dat een onderzoekinstelling — met dan nog een socialist als patroonsnaam — zich zonder enige distantie bij dit discours inschrijft, mag toch wel erg verrassend heten. Het feitenrelaas en de cijfers in het boek liegen er echter niet om. Vooral voor het mediabeleid zijn die tekenend. Tussen 2002 en 2006 werden de subsidies voor de publieke omroep bijvoorbeeld met bijna 30% teruggeschroefd. Of wat te denken van een overheid die onder het mom van de eerlijke concurrentie en een pluralistische representatie radiofrequenties veilde aan de hoogste bidder? Nederland werd de laatste tien jaar sterk door een neoliberaal cultuurbeleid getekend en dit afgezien van welke politieke kleur de verantwoordelijke staatssecretaris of minister ook had. *Cultuurbeleid in Nederland* laat uitschijnen dat hier met de recente cultuurminister Ronald Plasterk enigszins verandering in kan komen. Het boek leert mij echter vooral dat een cultuurbeleid zonder politieke kleur niet bestaat. En verder: de fysieke en juridische afstand van politici garandeert daarom nog geen afwezigheid van een politieke ideologie binnen het kunstenbestel.

PASCAL GIELEN

Cultuurbeleid in Nederland. Een overzicht van het beleid van de Nederlandse overheid op het gebied van de kunsten, het erfgoed en de media, ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Den Haag / Boekmanstichting, Amsterdam, 2008, 192 p.

[B] HET LEVEN ALS HINDERPAAL. BIOGRAFIE VAN JAMES ENSOR

In 2010 zal het honderdvijftig jaar geleden zijn dat James Ensor geboren werd. Die verjaardag is aanleiding voor een reeks belangrijke tentoonstellingen in België en daarbuiten. In afwachting van de festiviteiten verscheen in 2008 alvast een eerste Ensorbiografie van de hand van Eric Min.

James Ensor (1860-1949) is ongetwijfeld de belangrijkste Belgische moderne kunstenaar. Gezien de vele Ensorstudies is het eigenlijk onwaarschijnlijk dat het zo lang geduurd heeft eer zijn leven te boek werd gesteld. Nu is het schrijven van een biografie over Ensor geen sinecure. Zestig jaar na zijn overlijden (hij werd negentachtig) zijn er geen rechtstreekse getuigen meer te ondervragen, en wat er in de archieven is achtergebleven, is onvolledig en onbetrouwbaar. Zo was de kunstenaar zelf een meester in het creatief manipuleren van zijn eigen biografie. Zijn levensverhaal werd, als betrof het de compositie van een schilderij, vakkundig in scène gezet. Maar de belangrijkste hinderpaal is Ensors leven zelf. In tegenstelling tot dat van collega's als Picasso en Van Gogh was het leven van Ensor nogal saai. Geen buitenechtelijke relaties (hij was niet getrouwd), geen exotische reizen (hij heeft zijn hele leven in Oostende gewoond), geen bijzondere historische gebeurtenissen (de twee wereldoorlogen gaan aan de kunstenaar bijna geruisloos voorbij). Hierdoor loopt deze biografie op het ritme van de jaargetijden. De berichtgeving over het weer en de gezondheid van de kunstenaar en zijn huisgenoten is belangrijker dan die over de artistieke actualiteit.

Eric Min heeft alle bronnen nog eens doorgenomen (brieven, kritieken, getuigenissen, ...) en met het bestaande materiaal een min of meer chronologische collage gemaakt. Zijn biografie vertelt dan ook weinig nieuws. Dit is op zichzelf geen bezwaar, maar wie geen nieuwe feiten aanbrengt moet de geïnteresseerde lezer wel kunnen boeien met andere argumenten. Om het complexe leven weer te geven van deze teruggetrokken kunstenaar, dat zich voor een groot stuk afspeelde in zijn hoofd, is een groot inlevingsvermogen vereist. Dit is de auteur duidelijk niet gegeven. Zijn belangstelling gaat eerder uit naar

James Ensor speelt harmonium, 28 juli 1933. Op de achtergrond zijn schilderij *De intriede van Christus in Brussel*, Foto Anthony.

de sfeervolle beschrijvingen van het zowel burgerlijke als volkse Oostende van het einde van de negentiende eeuw dat zich om de zoveel tijd mocht schurken aan de koninklijke bezoekers, dan naar het getormenteerde zielenleven van de kunstenaar.

In plaats van zijn portret te schetsen, evocert Eric Min de persoonlijkheid van de kunstenaar aan de hand van getuigenissen. Belangrijke schrijvers als Stefan Zweig, Karel Jonckheere of Paul van Ostaijen (om er maar enkele te noemen) hebben de meester in mooie bewoordingen beschreven. In zijn ijver om de kunstenaar te typeren, gebruikt de auteur zelfs een portret dat Emile Zola maakte van ... Cézanne.

Door de gehanteerde collagetechniek valt deze biografie meer dan eens in herhaling en worden de bekende clichés kritiekloos meegenomen naar de eenentwintigste eeuw. Daar komt bij dat er geen onderscheid gemaakt wordt tussen hoofdzaken en bijzaken. De zoveelste verkoudheid is even belangrijk als Ensors ontmoeting met Einstein. In een en dezelfde paragraaf vernemen we dat Paul Klee in 1909 van een vriend een ets van Ensor cadeau krijgt, dat Ensor aan toeristen souvenirs verkoopt en dat in het Kursaal Caruso optreedt.

Het is bijzonder jammer dat het werk van Ensor zelf zo weinig ter sprake komt. Iedereen is het er over eens dat dit werk belangrijk is, maar waarom

dit zo is komt men niet te weten. Ook niet hoe het tot stand kwam of wat het zo bijzonder of vernieuwend maakt. De belangrijkste vraag is misschien wel hoe een behoudsgezind karakter als Ensor revolutionaire kunst kon maken.

Men vraagt zich af voor wie dit boek eigenlijk geschreven werd. Wie iets of wat in Ensor en zijn werk geïnteresseerd is, komt weinig nieuws te weten en wie met het werk wil kennismaken, heeft meer aan een geïllustreerde catalogus. De iconografie die hoofdzakelijk bestaat uit bekende portretfoto's is weinig origineel of pertinent. Uit de tekst blijkt echter dat de auteur bijzondere foto's onder ogen kreeg die hij zeer nauwkeurig beschrijft maar voor de lezer verborgen houdt.

Waar wel behoefte aan is, is een degelijke biografie voor een internationaal publiek die dit werk apprecieert, maar de context onvoldoende kent. Helaas heeft de auteur zichzelf hiervoor gediskwalificeerd. Het boek staat vol met citaten en verwijzingen van en naar lokale bekendheden die niets met Ensor te maken hebben. Zo is Octave Maus “de Jan Hoet van het fin de siècle”. Een gedicht van Tom Lanoye dat in 2004 op de Antwerpse Boerentoren wapperde, zou Ensors piratenvlag kunnen zijn. De tekeningen van Ensor kondigen de woeste karikaturen van Kamagurka en Herr Seele aan. Als een Jules Deelder op speed raast Ensor door de kunstwereld. Dat rockzanger en chansonnier Arno zich herinnert dat de schilder ook “de zwarte madam” werd genoemd en dat Hugo Claus in zijn roman *De verwondering* Ensor laat opdraven, doen niets ter zake. Maar ook verwijzingen naar de Muppet Show, de Marx Brothers of Monty Python zijn even overbodig als belachelijk. Zijn modieuze taalgebruik zoals “paus Maus” of “mediamuis Maus” en “de hoofdstad van het Kunstenfestivaldesarts” maken de lectuur onverteerbaar.

Door de knip-en-plakmethode zijn bepaalde citaten buiten hun context niet te begrijpen en dikwijls kan men niet eens uitmaken of het hier gaat om de opmerking van de auteur zelf of van zijn bron. Wat moeten we bijvoorbeeld denken van volgende beweringen. “Met zijn impressionistische manier van werken en zijn talent om de lage menselijke passies in beeld te brengen, vervult [Ensor] in [België] dezelfde rol als Manet in Frankrijk” (p. 168). “Kunsthandelaar Vollard heeft de inhalige

Pique-sou [Picasso] ongetwijfeld ingefluisterd dat afzichtelijke schilderijen veel geld opbrengen” (p. 183).

De auteur heeft wel zonder meer gelijk waar hij stelt dat de academische stilte oorverdovend is. Er blijven nog heel wat feiten te verifiëren, verhalen uit te spitten, mythen te ontcrachten en clichés op te ruimen. Een voorbeeld maar. Aan Ensors reis naar Londen in 1886 wijdt Eric Min vijf regels. Evenveel als aan een tweede reis naar Londen in 1892 waarbij hij zijn grootmoeder bezocht. Over zijn reis naar Parijs in 1889 lezen we het volgende: “Tussen de bedrijven door zou hij nog even naar Parijs getrokken zijn om het Louvre te bezoeken, naast Versailles en Fontainebleau.” Dit is niet niets voor een schilder die zelden buiten kwam.

We kunnen alleen maar hopen dat het Ensorjaar 2010 zich niet alleen zal beperken tot Ensorbier, gemaskerde bals en carnavaleske optochten, maar dat er ook duchtig gestudeerd zal worden.

LIEVEN VAN DEN ABEELE

ERIC MIN, *James Ensor. Een biografie*, Meulenhoff|Manteau, Antwerpen/Amsterdam, 2008, 342 p.